

Seminari dels projectes de recerca:

Mercados y comercialización de vituallas en el Mediterráneo occidental, siglos XI-XV: factores e indicadores de desarrollo e integración regional y suprarregional
Ministeri d'Economia i Competitivitat
(HAR2016-80298-P)

El notariado en Cataluña en los siglos XIII-XIV: práctica y actividad
Ministeri d'Economia i Competitivitat
(HAR2015-65146-P)

Organitza:

Universitat de Barcelona

Universitat de Lleida

Patrocina:

Coordinadors científics:

Antoni Riera i Melis (UB)
Pere Benito i Monclús (UdL)
Rosa Lluch Bramon (UB)
Daniel Piñol Alabart (UB)

8^e Seminari Crisis i cicles en la Història Paleoclima i crisis a l'Europa medieval: correlacions a revisió

Barcelona, 2 de maig de 2018

Sala de Junes de la
Facultat de Geografia i Història
UNIVERSITAT DE BARCELONA

c/ Montalegre, 6
08001 - BARCELONA

MATÍ

9:00 Presentació

9:15

Pere Benito i Monclús
(Universitat de Lleida)

*Clima i crisis a l'Edat Mitjana:
elements per a una necessària revisió*

9:45

Bruce M. S. Campbell
(Queen's University Belfast)

*Climate, harvest failure and hunger:
an historical perspective*

11:15 Pausa

11:45

Paolo Nanni
(Università di Firenze)

*Mutamenti ambientali e crisi:
la voce della storia (Italia e
Mediterraneo XIII-XIV secolo)*

13:00

Mariano Barriendos
(Universitat de Barcelona)

*Reconstrucció multi-proxy de la crisi
climàtica global de la Baixa Edat
Mitjana. Limitacions i potencialitats de
la recerca paleoclimàtica*

TARDA

16:30

Daniel Piñol Alabart
(Universitat de Barcelona)

Antoni Riera i Melis
(Universitat de Barcelona)

Presentació del llibre:

*Antoni Riera i Melis, Els cereals i el pa
en els països de llengua catalana a la
baixa edat mitjana (Memòries de la
Secció Històrico-Arqueològica, 103),
Barcelona, Institut d'Estudis Catalans,
2017*

17:15

Josep Maria Salrach
(Universitat Pompeu Fabra)

Andrea Fara
(Sapienza Università di Roma)

Presentació del llibre:

*Luciano Palermo, Andrea Fara, Pere
Benito (eds.), Políticas contra el hambre
y la carestia en la Europa medieval
(col·lecció Crisis en la Edad Media, 4),
Lleida, Milenio, 2018*

El terme “crisis” del títol d'aquest seminari és deliberadament ambigu per tal d'incloure dins la revisió tant les crisis alimentàries i de mortalitat epidèmica premodernes com l'anomenada Crisi de la Baixa Edat Mitjana. Des de E. Labrousse i W. Abel s'han postulat múltiples relacions entre el clima, d'una banda, i els “trends” econòmics de cicle mitjà-llarg i les crisis de cicle curt, de l'altra. Si l'Òptim Climàtic Medieval hauria afavorit la llarga etapa de creixement de l'economia europea, del 800 al 1200, la Petita Edat de Gel s'ha considerat un factor decisiu en el desencadenament d'algunes de les principals manifestacions de la Crisi del segle XIV: la fam de 1315-1321 al nord d'Europa i la Pesta Negra. En el cicle curt, l'evolució de la producció cerealista i del preu del gra s'han relacionat mecànicament amb episodis climàtics extrems: hiverns freds i plujosos i sequeres estivals, responsables de la pèrdua de les collites.

L'actual desenvolupament de la Paleoclimatologia, afavorit pels estudis de la dendrocronologia, dels glaciars i de l'activitat dels volcans, amb reconstruccions més fines de les temperatures mitjanes, i els darrers avenços en el coneixement de les conjuntures i crisis medievals –especialment en l'àmbit de la Mediterrània occidental– permeten replantejar les relacions entre clima i economia sobre unes bases més fermes. En aquest nou context, els historiadors es mouen entre dos pols: des del determinisme climatològic més extrem fins a la prudència dels qui prefereixen no creuar les fronteres de les seves respectives especialitats: la història mediambiental i la història econòmica. A l'entremig alguns historiadors, més agosarats, han creuat la “línia” de separació entre disciplines per a emfatitzar el pes dels factors ambientals en l'origen de les crisis agràries, la carestia, la fam i la pesta.